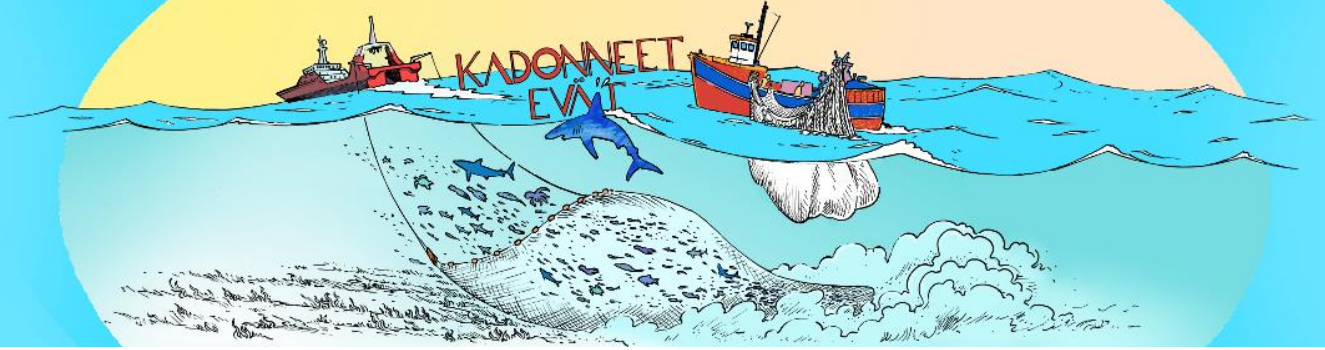
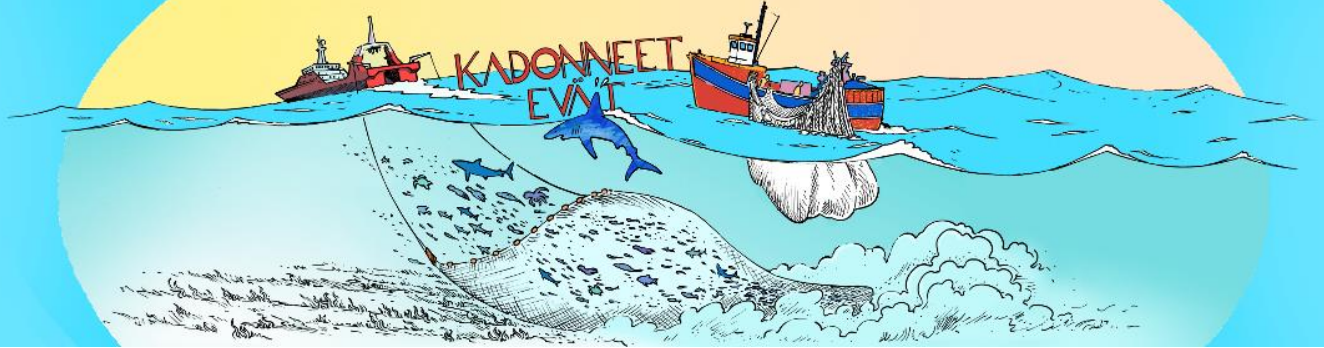

Changemakerin Kadonneet eväät-kampanjan taustamateriaali

Sisällys

Johdanto	2
Keskeisiä käsitteitä	3
Yleistä tietoa liikakalastuksesta	3
Laiton kalastus	4
EU:n kalastuspolitiikka.....	6
Esimerkkejä liikakalastuksen vaikutuksista	7
Liikakalastus ja Suomi	8
Lisätietoja	9

Johdanto

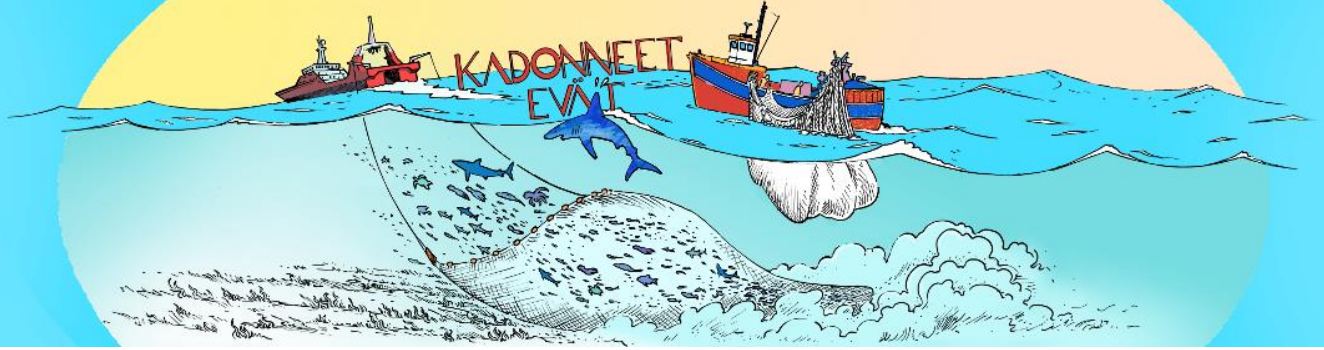
Changemakerin Kadonneet Eväät-kampanjan tavoitteena on vähentää liikakalastusta. Liikakalastus on pahimpia esimerkkejä siitä, kuinka ihmiskunta käyttää väärin planeettamme luonnonvaroja. Kyseessä on hälyttävä, mutta valitettavan huonosti tunnettu ympäristöongelma, jolla on myös eettisiä ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia.

Liikakalastus tarkoittaa kalakannan niin rajua pyytämistä, että populaatio kärsii huomattavasti eikä pysty palautumaan ennalleen. Nykyaikaiset kalastuslaivastot pystyvät nostamaan saalista ennennäkemättömällä tehokkuudella. Tämä yhdistettynä kalaproteiinin kovaan kysyntään on johtanut useiden kalakantojen romahtamiseen sekä perinteisten kalavesien tyhjenemiseen. Niiden ehtyessä suurtankkerit ovat lähteneet etsimään auvoisampia kalavesiä globaalista etelästä. WWF:n arvion mukaan taloudellisesti hyödynnettävien kalalajien kannat ovat tarkkailuajanjaksona 1970–2010 romahtaneet jopa puoleen. Karuimpien arvioiden mukaan valtameret tulevat nykyменolla tyhjentymään liki kaikesta elämästä seuraavien viidenkymmenen vuoden aikana.

Liikakalastusta on jossain määrin pyritty suitsimaan lainsäädännöllä. Esimerkiksi EU:lla on yhteinen kalastuspolitiikka, jolla säädelään EU:n aluevesillä tapahtuvaa kalastusta. Erityinen ongelma on kuitenkin kehitysmaiden vesillä tapahtuva kalastus esimerkiksi EU:n hankkiman kalastuslisenssin turvin. Näissä kahdenkeskisissä kalastussopimuksissa ei ole määritelty enimmäispyyntimääriä, mikä on vähentänyt kalakantoja rajusti esimerkiksi Länsi-Afrikan rannikolla ja vienyt paikallisilta mahdollisuuden harjoittaa kalastusta elinkeinonaan.

Kampanjamme tärkein vaikuttamiskeino on vetoimuksen kerääminen kestävämmän kalastuksen puolesta. Changemaker vaatii, että Suomen on puututtava ongelmaan vaatimalla Euroopan unionia kirjaamaan kahdenvälisiin kalastussopimuksiinsa sitovat enimmäispyyntimäärät. Vetoamus luovutetaan maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikaiselle kampanjan päättyessä marraskuussa.

Changemaker haluaa lisätä Kadonneet Eväät-kampanjallaan myös suomalaisten tietoa liikakalastuksesta. Mitä enemmän tietoa liikakalastuksen aiheuttamista ongelmista ihmisillä on, sitä herkemmin he valitsevat esimerkiksi sertifioitua, eettisesti ja ekologisesti tuotetun kalatuotteen kaupassa. Changemaker kannustaa myös jäseniään ja paikallisryhmiään kampanjoimaan lähialueellaan esimerkiksi vaatimalla kauppoja myymään sertifioitua ja paikallisesti tuotettua kalaa.

Keskeisiä käsitteitä

Liikakalastus = kalakannan hyödyntäminen tavalla, joka vahingoittaa populaation kykyä elpyä ja johtaa pahimmillaan lajin sukupuuttoon.

Sivusaalis = tavoitellun kalalajin pyytämisen mukana saatu ei-toivottu saalis jotain toista lajia (esim. rauskut, kilpikonnat, hait).

Sertifikaatti = vastuullisuusmerkki. Ulkopuolinen taho valvoo, täyttääkö kalastava taho ekologiselle kalastukselle asetetut ehdot.

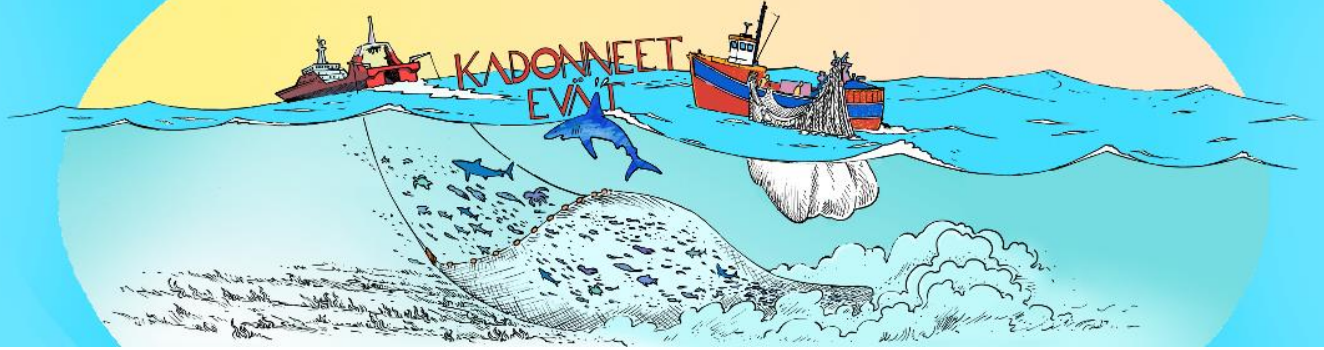
MSC-sertifikaatti = Maritime Stewardship Councilin, riippumattoman järjestön myöntämä vastuullisuusmerkki eettisesti tuotetulle kalalle. MSC-sertifikaatin saadakseen kalastuksen on oltava ekologisella tavalla kestävää sekä noudatettava voimassa olevia lakeja.

IUU = laitton kalastus, joka tapahtuu sopimusten vastaisesti tai kalastukselta kielletyllä alueella. Kalastus voi myös koskettaa lajeja, joille ei alun perin ole myönnetty kalastuslupaa, tai kalastukseen käytetyt välineet ovat määräysten vastaisia.

Yleistä tietoa liikakalastuksesta

Tärkeimmät kalastajat maailmassa ovat EU, Yhdysvallat ja Japani. Meriperäisen proteiinin kulutus näillä huomattavan teollistuneilla alueilla on noin kolmenkymmenen kilon luokkaa per asukas vuodessa – alhaisimman tulotason maissa vastaava luku on vain kahdeksan kiloa. Jatkuvasti kasvava kysyntä on rasittanut maailman kalakantoja jo vuosikymmenten ajan: 1900-alun yleisestä ajatuksesta, jonka mukaan “meret ovat ehtymättömiä”, on tultu tilanteeseen, jossa vähintään 80 prosenttia maailman kalapopulaatioista on liika- tai huippuunsa asti kalastettuja.

Myös nykyisten kalastusalusten suorituskyky on valtavasti suurempi kuin vanhemman teknologian kalastusaluksilla. Moderneja troolausmenetelmiä ja kaikuluotausta käyttävät alukset pystyvät lyhyessäkin ajassa keräämään suuria saaliita, mutta ne vahingoittavat samalla merialueiden ekosysteemiä ja keräämällä mukaansa niin halutut kuin ei-halutut kalalajit pyyntialueelta. Troolien sivusaaliiksi jääkin usein ei-toivottuja ja taloudellisesti hyödyntämiskelvottomia mereneläviä kuten haita, rauskuja ja kilpikonnia.

Liikakalastuksen symboliksi on noussut tonnikala, joka kuuluu maailman tärkeimpiin ruokakaloihin. Useat tonnikalalajit ovat joko vakavasti ylikalastettuja tai suorastaan sukupuuton partaalla. Kaikkein harvinaisimmat sinievätonnikalat ovat varsinkin Japanissa tavoiteltu erikoisherku, niin että yksittäisistäkin yksilöistä saatetaan maksaa jopa kymmeniä- tai satojatuhansia euroja. Tonnikalat voivat elää useita vuosikymmeniä ja kasvaa satojen kilojen painoisiksi – niiden taipumus vaeltaa suuriakin matkoja ja viihtyä syvyyksissä ovat haitanneet populaatioiden todellisen koon arviointia, joten tarkka kuva tonnikalojen kokonaistilasta voi olla heikompikin kuin on tällä hetkellä arvioitu. Apua uhanalaisten kalojen välttämiseen kalatiskillä antaa esimerkiksi WWF:n [kalaopas](#).

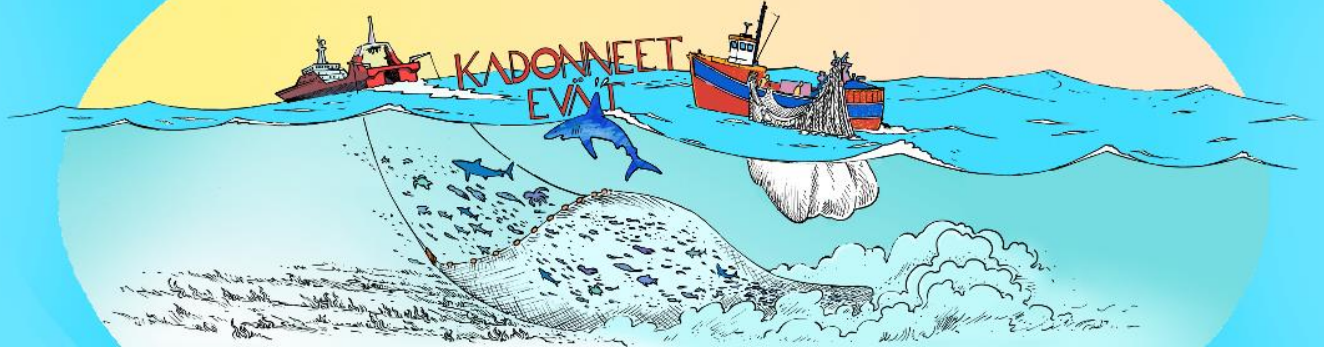
Myös sertifioidun kalan suosiminen on yksi tapa vastustaa liikakalastusta. Monien kansalaisjärjestöjen — esimerkiksi WWF:n ja Greenpeacen — selvitysten perusteella paras yleisesti markkinoilla olevista kalasertifikaateista on Maritime Stewardship Councilin (MSC) sertifikaatti. Sen saamiseksi kalastamon on pystyttävä osoittamaan, ettei sen toiminta vaaranna pyydetyn kalan tai sivusaaliina saatavien lajien kantoja ja että sen toiminta on lain mukaista. Sertifikaatti on perustettu vasta vuonna 1996, joten voidaan sanoa, että kuluttajamarkkinat ovat heränneet liikakalastusongelmaan varsin myöhään.

Laiton kalastus

IUU-kalastus tulee sanoista illegal, unreported or unregulated fishing eli laiton, raportoimaton tai säätelemätön kalastus. Sen muotoja voivat olla kalastaminen ilman lupia, saaliin osittainen pimittäminen, kielletyn lajin kalastaminen, väärin verkkojen käyttö ja luvattomilla alueilla kalastaminen. Arvioidaan, että IUU -kalastuksen osuus kaikesta kalastuksesta on jopa 30 %. Taloudelliset menetykset IUU -kalastuksesta on arvioitu 10–23,5 miljardin dollarin suuruiseksi maailmanlaajuisesti.

IUU-kalastukseen liittyy myös vaara orjatyövoiman hyväksikäytöstä. Äskettäin uutisiin nousi tapaus 13 myanmarilaisesta pakolaisesta, jotka oli pakotettu thaimaalaiselle kalastusalukselle.

IUU-kalastusta aiheuttaa huono merien hallinta. Tähän taas voivat olla syinä poliittinen epävakaus, korruptio, sekä hallinnon resurssien vähäisyys. Porsaanreiät kalastusvedet omistavissa rantavaltioiden laeissa sekä niiden maiden laeissa, joiden lippujen alla kalastusalukset kalastavat,

mahdollistava väärinkäytökset. Koska kalastusveneitä ei tarvitse rekisteröidä, ne voivat vaihtaa lippua, jonka alla kalastavat, ja näin pyrkiä estämään jäljitettävyytensä. On myös maita, joiden lippujen alla saa kalastaa vailla rajoituksia (flags of convenience.) Jälkien peittely sekä erityiset “lippuparatiisit” saavat IUU -kalastuksen muistuttamaan varsin paljon toista polttavaa ongelmaa, eli verojen kiertämistä.

Laittoman kalastuksen ehkäisemiseen tulee pyrkiä parantamalla merien valvontaa, esimerkiksi tukemalla valvovia viranomaisia ja kansalaisjärjestöjä. Jäljitettävyyden vaatiminen ostettavalle kalalle tukee kestävä kalastusta. Olisi hyvä, jos kalastusalukset saataisiin maailmanlaajuiseen rekisteriin (UVI -unique vessel identifier) jolloin niiden jäljitettävyys parantuisi huomattavasti. Muutenkin maidenvälinen tietojenvaihto olisi hyväksi.

Useat kansalaisjärjestöt ovat vaatineet EU:ta puuttumaan lippuhyppelyyn sekä vetoamaan maihin, jotka mahdollistavat sen. Näin se on tehokkaasti tehnytkin asettamalla maita niin sanotuille keltaiselle ja mustalle listalle, jos ne eivät tee vaadittavia toimia IUU -kalastuksen ehkäisemiseksi. Mustalla listalla olevien maiden lippujen alla kalastettua kalaa ei saa tuoda EU:n alueelle. Esimerkiksi vuonna 2013 EU komissio laittoi mustalle listalle Belizen, Kambodzan ja Guinean. Keltaiselle listalle joutuivat Ghana, Curacao ja Etelä-Korea. Listaaminen on tuottanut toivottua tulosta, kun useat listatut maat ovat parantaneet lainsäädäntöään ja sen toimeenpanoa sekä valvontaa.

Lähteitä:

[EJF: Ending Pirate Fishing](#)

[FAO: Unique Vessel Identifier \(UVI\) - Global Record](#)

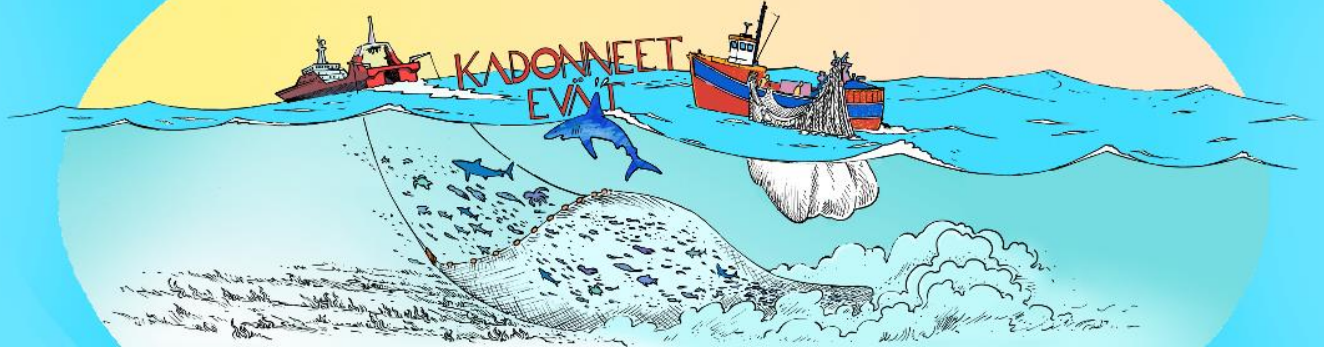
[FAO: Publication of Issue Brief #15 on Combating IUU fishing](#)

[European Commission: Question and Answers on the EU's fight against IUU fishing](#)

[European Commission: EU makes strides in fight against global illegal fishing](#)

[EUbusiness: EU's fight against IUU fishing](#)

[Washington Post: Jail terms sought for men trafficking fishermen in Indonesia](#)

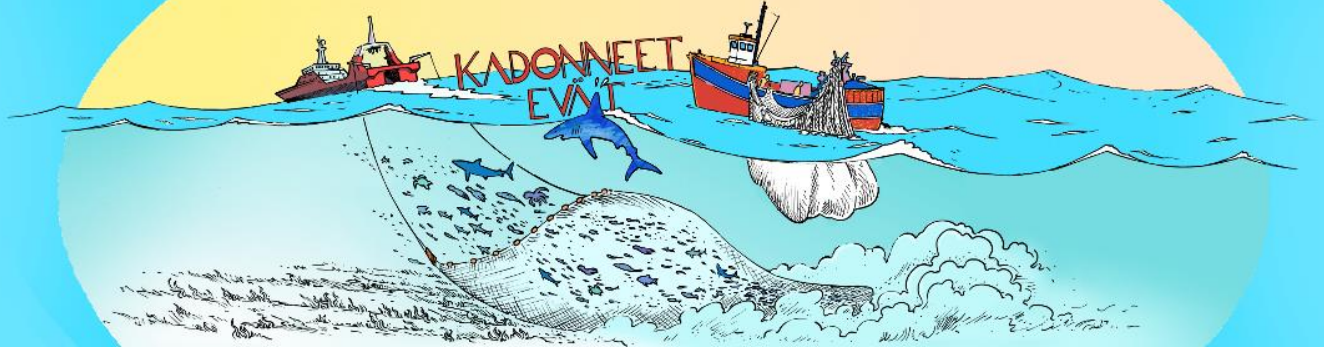
EU:n kalastuspolitiikka

EU:n kalastusta ohjaa yhteinen kalastuspolitiikka (Commons Fisheries Policy, CFP). Se säätelee sekä EU:n sisävesillä, että unionin ulkopuolella tapahtuvaa kalastusta, johon osallistuvat EU-maihin rekisteröidyt kalastusalukset. Kalastuksen säännöt ovat erilaiset sen mukaan, kummalla näistä alueista pyyntialukset toimivat.

Noin neljännes EU-maiden kalastusalueiden saaliista tulee EU-aluevesien ulkopuolelta. Suurin osa pyydetään avomerellä, missä kalastusta säätelevät alueelliset kalastuksenhoitojärjestöt (Regional Fisheries Management Organisations, RFMOs). Nämä ovat rannikkovaltioiden yhteenliittymiä, jotka hallinnoivat aluevesiinsä kytkeytyvien kansainvälisten merialueiden kalastusta ja valvovat kalakantojen kehitystä. Huomionarvoista on, että keskiseltä Atlantilta tällainen järjestö puuttuu lukuun ottamatta tonnikalaa.

Noin kahdeksan prosenttia EU-alusten saaliista tulee vesiltä, joilla kalastamista säätelevät bilateraaliset eli kahdenväliset kalastussopimukset (Fisheries Partnership Agreements). Nämä sopimukset EU neuvottelee suoraan Euroopan ulkopuolisen rannikkovaltion kanssa: ne sisältävät EU-aluksille oikeuden päästä kalastamaan sopimusvaltion aluevesille sekä määrittelevät kalastuksesta maksettavan korvauksen. Koska sopimukset neuvotellaan yksittäisten valtioiden kanssa, monikansallinen EU on yleensä neuvotteluiden vahvempi osapuoli. Lisäksi kalapopulaatioiden liikkeet eivät kunnioita aluevesirajoja, joten rannikkovaltiolla, jonka naapurimaa on jo laatinut kalastussopimuksen EU:n kanssa, on vahva paine saada sopimus aikaan itselleenkin. Jokainen bilateraalinen sopimus neuvotellaan erikseen, mutta neuvotteluja ohjaavat CFP:n yleiset linjaukset.

2000-luvun alussa solmitut bilateraaliset kalastussopimukset ovat kansalaisjärjestöjen ja yliopistojen tekemien selvitysten perusteella huomattavasti oikeudenmukaisempia kuin vastaavat sopimukset aikaisempina vuosikymmeninä. Huomattavimmat puutteet liittyvät siihen, ettei EU:n kalastusaluksille ole useinkaan määritelty konkreettisia enimmäispyyntimääriä. Sopimuksiin on usein kyllä kirjattu, että kalakantojen hyödyntämisen täytyy olla ekologisella tavalla kestävä, mutta usein valvontavastuu tästä jää paikallisille viranomaisille: näillä taas ei ole useinkaan kykyä eikä tahtoa toteuttaa tehtäväänsä, sillä kalastuksen rajoittaminen johtaa suoraan taloudellisiin menetyksiin ja sen rajoittamaton salliminen puolestaan lisää tulojen määrää. Muut ongelmat liittyvät paikalliseen kehitykseen: kala, joka tuodaan kalastuspaikkansa rannikoille käsiteltäväksi, lisää taloudellista toimeliaisuutta alueella ja tukee kestävä kehitystä, mutta Eurooppaan tai

Kaukoitään kuljetettavat saaliit eivät juuri hyödytä pyyntialueensa paikallisväestöä. EU on jossain määrin vastannut näihin kysymyksiin asettamalla suosituksia siitä, kuinka suuri osa saaliista tulisi käsitellä pyyntimaassaan, sekä määrännyt kiintiöitä siitä, kuinka suuri osuus kalastusaluksella työskentelevästä miehistöstä pitäisi olla paikallisia. Nämä säännöt kuitenkin kärsivät sitovuuden puutteesta ja jossain määrin myös kunnianhimottomuudesta.

Komission kalastuspolitiikasta vastaa Meri- ja kalastusasioiden pääosasto (Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, DG MARE), joka on pienin komission pääosastoista. Asiasta vastaava komissaari on maltalainen Karmenu Vella.

EU:n yhteistä kalastuspolitiikkaa päivitetään kymmenvuosittain. Nykyinen CFP hyväksyttiin vuonna 2013, joten seuraava sopimus tehdään 2023 ja se astuu voimaan 2024. Poliitiikkaa valmistellaan kuitenkin pitkällä aikavälillä, joten nyt on hyvä hetki olla hyvissä ajoin vaikuttamassa uuden linjan muotoilutyöhön. Suomea neuvotteluissa edustaa Maa- ja metsätalousministeriön elinkeinokalatalousyksikkö.

Lähteitä:

[Euroopan komissio: Meri- ja kalastusasioiden pääosasto](#)

[Euroopan komissio: Yhteinen kalastuspolitiikka](#)

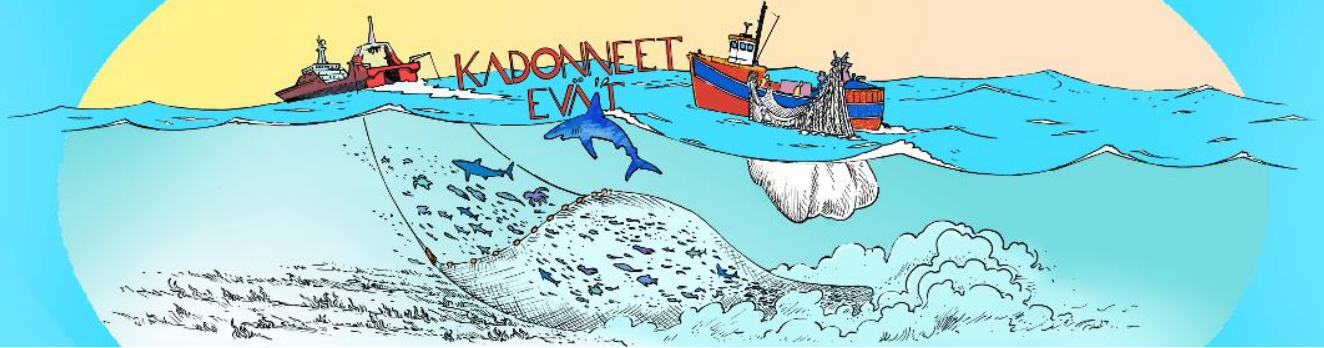
[Euroopan komissio: Kalastus EU:n ulkopuolella](#)

[Euroopan komissio: EU:n ulkopuolisten maiden kanssa tehdyt kahdenväliset sopimukset](#)

Esimerkkejä liikakalastuksen vaikutuksista

Al-Jazeeran [interaktiivinen kalastuspeli](#) (linkki avautuu uuteen ikkunaan) on eräs mahdollisuus tutustua liika- ja salakalastuksen konkreettiseen arkeen. Pelissä on mahdollista seurata uutistoimittajaa, joka selvittää paikallisten aktivistien kanssa Sierra Leonen aluevesillä tapahtuvaa laitonta ryöstökalastusta. Palkittu uutispeli tuo monenlaisia näkökulmia liikakalastuksen erilaisiin ulottuvuuksiin.

Al-Jazeeran seuraamassa tapauksessa korealainen kalastusalus, jonka nimi on maalattu piiloon, pyytää saalistaan paikallisille pienkalastajille rauhoitetulta suojavyöhykkeeltä. Tutkiva journalisti saa kuitenkin valokuvia vertailemalla tunnistettu aluksen. Selvistä todisteista huolimatta paikalliset

viranomaiset ovat kuitenkin haluttomia puuttumaan asiaan, mutta aktivistit ja toimittajat onnistuvat pitämään juttua yllä. Lopulta kalastusalukselle tehdään ratsia ja sen varustamolle määrätään tuntuvat sakot laittomasta kalastuksesta.

Liikakalastus haittaa paitsi paikallisten kalastajien mahdollisuuksia toimeentulonsa hankkimiseen myös koko paikallisyhteisöä. Kalaproteiini on varsinkin kehitysmaiden rannikkoseuduilla tärkeä ravinnonlähde. Samaten kalansaaliiden paikallinen jatkojalostaminen luo mahdollisuuksia rannikkoyhteisöjen taloudelliselle kehitykselle.

Esimerkiksi takavuosina suurta mediajulkisuutta saanut Afrikan Sarven merirosvous juonsi juurensa keskusvallan romahdusta seuranneeseen laajaan laittomaan kalastukseen ja (ydin)jätteiden upotukseen Somalian aluevesillä. Jätteet veivät paikallisilta kalastajilta mahdollisuuden harjoittaa ammattiaan ja kannustivat rannikkoyhteisöjä hyökkäyksiin vesiliikennettä vastaan.

Lähteitä:

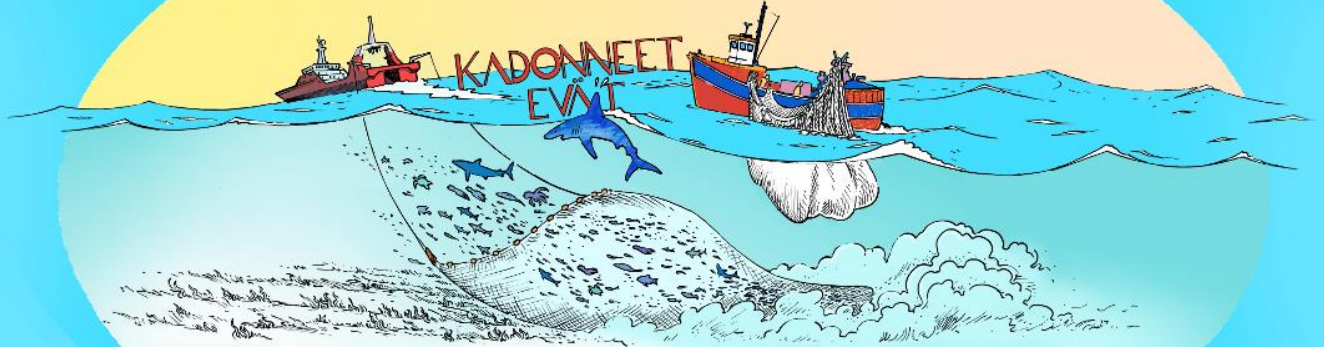
[Independent: You are being lied to about pirates](#)

Liikakalastus ja Suomi

Uhanalaiset kalalajit Suomessa ovat ankeriasta ja rantanuoliaista lukuun ottamatta kaikki lohien heimoon kuuluvia jokikutuisia vaelluskaloja. Suomalaisessa kalastuspoliittisessa keskustelussa esillä on eniten lohi ja Itämeren tila.

Luonnontilaisten kalakantojen romahtamiseen Suomessa on eniten vaikuttanut voimayhtiöiden lupa saada alkaa padota myös niitä jokia, joihin lohi ja siika nousevat kutemaan. Lisäksi kestämaton kalastus, heikko vedenlaatu ja rehevöityminen ovat vaikuttaneet kalalajien uhanalaiseksi joutumiseen.

Lohijoistamme 90 % on kalan kannalta tuhattu patoamisen seurauksena. Ongelmaan on yritetty vaikuttaa kompensoimalla sitä vesivoimayhtiöiden maksamin kalatalousmaksuin, istutuksin ja kalaportaita rakentamalla. Erityisesti 1980-luvulta lähtien istutuksia pidettiin lääkkeenä kalakantojen elpymiseen. Istutukset on kuitenkin havaittu ongelmallisiksi siten, että Itämereen istutetuista lohenpoikasista henkiin jää alle 5 prosenttia. Lisäksi Itämeren meriruuhoniityt ovat

kutistuneet jopa 70 % viimeisen 40 vuoden aikana. Maa- ja metsätalousministeriön Kalatiestrategia, jonka tavoitteena on istutusten asemesta ylläpitää ja palauttaa kalojen luontaista lisääntymiskiertoa, tuli voimaan 2012.

Suomessa on käytössä koko maan kattava vuosittainen kalastuskiintiö, joka on lähes koko maan osalta yhteinen, ei kalastajakohtainen. Kiintiö aiheuttaa kilpajuoksun kalastamisen suhteen.

Itämeren kannalta keskeisintä on vaikuttaa sen liialliseen ravinnekuormitukseen. Itämeren silakka on yksi EU:n vahvimpia kalakantoja, mutta huonosti suomalaisen kuluttajan suosiossa. Ammattikalastajien määrä Suomessa on romahtanut viimeisen 10 vuoden aikana.

On todettu, että vesistöt voivat hyvin, kun puhtaissa vesissä viihtyvät vaelluskalat voivat hyvin. Viime vuosina useat vapaa-ajan kalastajat ovat alkaneet kunnostamaan virtavesiä vaelluskalojen kutupaikoiksi. Lisäksi kestävän kalastuksen puolestajapuhujat vetoavat siihen, että kalastuslaissa määritellyt alamitat esimerkiksi kuhalle, perustuisivat tutkimustietoon.

Vapaa-ajan kalastajan näkökulmasta kestävä kalastus on sellaista, jossa kalastaja ottaa vain sen saaliin, mitä tarvitsee sekä kunnioittaa kaikkea saamaansa saalista, kohdellen sitä oikein. Vastuullista kalastusta on kalastaa vain kestäviä kalakantoja sekä vapauttaa alamittaiset kalat ja suurimmat emokalat takaisin luontoon. Kuluttajan näkökulmasta liikakalastuksen ongelmaan voi vaikuttaa suosimalla kestäviä kalakantoja.

Lähteitä:

Emma Kari ja Kukka Ranta: Kalavale – tyhjenevä meri ja ihmiset sen rannalla. 2012

[Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos](#)

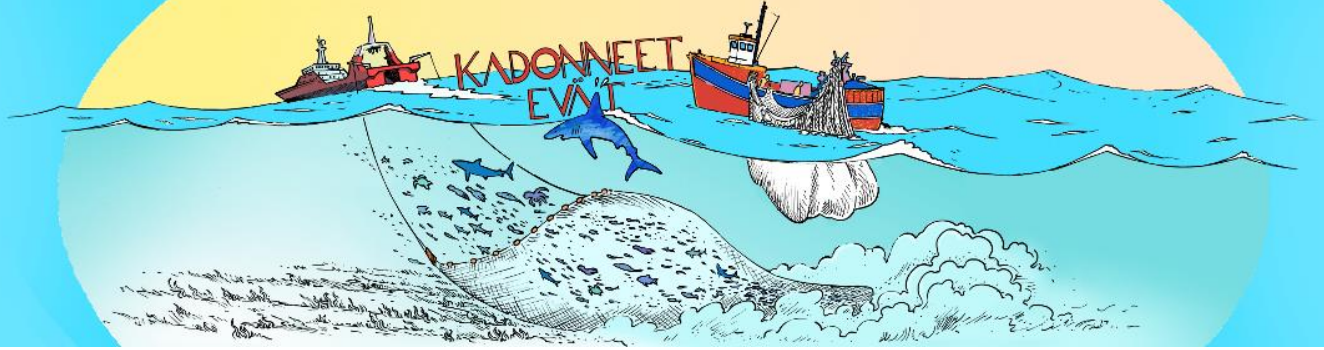
[Maa- ja metsätalousministeriö: Kalatiestrategia](#)

[WWF: lajien katoaminen](#)

Lisätietoja

WWF:n [liikakalastusraportti](#) vuodelta 2015. WWF:n liikakalastusraportti vuodelta 2015. Hyvä yleisesitys maailman kalakantojen taantumisesta.

[Uutinen](#) EU:n tuoreesta kalavesihankinnasta kiistellyllä Länsi-Saharan alueella.

Euroopan komission [kuvaus](#) Unionin yhteisestä kalastuspolitiikasta (koskee EU:n omia aluevesiä).

Marine Stewardship Councilin [kotisivut](#).

Ylen laaja [artikkeli](#) kalakantojen ehtymisestä.

Al Jazeeraan [interaktiivinen peli](#) Afrikan vesillä tapahtuvasta laittomasta kalastuksesta.

The Guardianin [uutinen](#) laittomasta kalastuksesta Afrikan rannikoilla.

EU-komission [kuvaus](#) bilateraalisista kalastussopimuksista.

[Tieteellinen katsaus](#) EU:n, Yhdysvaltojen ja Japanin kalamarkkinoiden rakenteeseen.

[Laaja artikkeli](#) EU:n bilateraalisista kalastussopimuksista, joka keskittyy erityisesti 2000-luvun alussa solmittuun sopimukseen Senegalin kanssa. Yhteenvetona voitaisiin todeta, että raportti pitää Senegalin sopimusta selkeästi parempana kuin aiempia sopimuksia mutta huomauttaa myös, että monilla osa-alueilla on yhä huomattavia puutteita.